

BACHELOROPPGAVE

Hvordan jobber kommersielle og profesjonelle kajakkbedrifter med sikkerhet i forhold til statlige krav ved sine tjenester?

av

Kandidatnummer: 3. Liselotte Kahrs

Friluftsliv Bachelorstudium
ID3-322
12 / 2011

Sammendrag

Hensikten med denne oppgaven var å undersøke hvordan kommersielle og profesjonelle aktører jobber med sikkerheten innen kajakkpadling. Målet har vært å finne ut hvordan aktørene forholder seg til de statlige krav i sitt arbeid med sikkerheten, og å se på hvordan de praktiserer sitt sikkerhetsarbeid.

Analysen som er gjort har skjedd på bakgrunn av informasjon jeg har fått gjennom fire kvalitative intervju, samt egen erfaring og teori på feltet. Informantene mine består av eiere og daglige ledere innen kommersielle eller profesjonelle padlebedrifter på Vestlandet. Disse personene har vært med å utvikle aktørens arbeidsrutiner for å sikre trygg drifting av sine tjenester. Deres informasjon, sammen med min erfaring innen padling og teorien rundt temaet har gitt innsikt i aktørens arbeid om å oppfylle statlige krav og arbeid for å ivareta sikkerheten.

På bakgrunn av dette kom jeg fram til at tre av fire av mine informanter følger de statlige krav i forhold til sikker drifting av sin tjeneste. Praktiseringen av HMS-dokumentet skjer gjennom aktørens arbeidsrutiner. Disse informantene jobber bevisst med sikkerheten rundt sine tjenester og har satt i verk forebyggende tiltak for å redusere risikoen til et akseptabelt nivå. Den siste informanten har mangler på kravet om dokumentasjon i form av HMS-dokument, og har ikke oppsøkt kilder for å tilegne seg kunnskap om temaet. Den manglende kunnskapen resulterer i et mindre bevisst sikringsarbeid enn de andre informantene. Til tross for dette følger informanten andre krav som aktøren er underlagt.

Regelverket er generelt og mangler en enhetlig standard for hvordan gjennomføre sikker drifting av aktørens tjenester. Dette gjør at aktørene må utvikle sin egen standard for gjennomføring av sitt sikringsarbeid og en egen standard for krav til sertifisering av ansatte. Som resultat av dette er det variasjon i hvordan hver enkelt aktør gjennomfører sitt sikringsarbeid.

Forord

Denne oppgaven ble gjennomført som en del av friluftsstudiet ved Høgskulen i Sogn og Fjordane. Arbeidet har vært en prosess som har vært både utfordrende og lærerik.

Jeg har valg å skrive om kajakkpadling fordi jeg har utviklet en interesse for feltet i løpet av de siste årene. På bakgrunn av dette ønsket jeg å lære mer om hvordan sikkerheten best kan ivaretas. Jeg håper denne oppgaven kan være med å belyse et tema som det hittil har vært lite forskning på.

Jeg vil benytte anledningen til å takke mine informanter, som har uttrykt sine meninger og gitt ærlige svar på mine spørsmål. Jeg vil også rette en stor takk til Marit Svarstad Andresen som har vært en dyktig og engasjert veileder.

Sogndal, 15.12.2011.

Liselotte Kahrs

Innhold

1.0 Innledning.....	5
2.0 Teori	7
2.1 Ulykkesteori	7
2.2 Padling som forbrukertjeneste.....	9
2.3 Risikoanalyse	11
2.4 Sertifiseringskrav	14
3.0 Metode.....	16
3.1 Metodevalg.....	16
3.2 Utvalg	17
3.3 Hermeneutikk	19
3.4 Prosessen – Intervjuguiden, intervjuene og bearbeidelsen.....	19
3.5 Validitet og Reliabilitet	20
4.0 Resultat og diskusjon	23
4.1 Sikkerhet.....	23
4.2 Arbeidsrutiner.....	27
4.3 Sertifisering	34
5.0 Oppsummering	37
Referanser.....	40
Internettadresser	41
Vedlegg 1	44
Vedlegg 2	47

1.0 Innledning

I dagens samfunn har mennesket stor mulighet til å råde over sin egen fritid, der en selv kan bestemme og velge hva en vil benytte tiden til. En økt oppslutningen om nye aktiviteter som brevandring, fjellklatring, elvepadling, med flere, har vist seg og tre fram blant ungdom, basert på en landsomfattende friluftundersøkelse fra perioden 1970-1996. Bruken av naturen på en slik måte blir bare mer og mer utbredt (Bischoff og Odden, 2002).

I forbindelse med kajakkpadling kan en se stor interesse i både inn og utland, på bakgrunn av medlemstall i ulike klubber og padleorganisasjoner (<https://aca.site-ym.com/>, www.canoeicf.com/icf/, www.padling.no h). Hvert år introduserer og videreutvikler kommersielle og profesjonelle aktører padleferdigheten hos en rekke deltagere. Ordet kommersiell vil si at det kreves avkastning, og er et begrep for handel. Å være profesjonell vil si at en er dreven i sitt arbeidsfelt, og har gjort noe til sitt levebrød (<http://snl.no/> b, d).

Det har vært økende interesse for padling, og i den forbindelse er det ikke til å legge skjul på at nestenulykker og ulykker oppstår. Statistikk over drukningsulykker i Norge i perioden 1998 til 2009 viser til at det i snitt drukner 5 til 6 personer i året som følge av kajakk- og kanouulykker (www.folkehjelp.no). Statistikken viser ikke noe om nestenulykker som oppstår, den sier heller ikke noe om hvor ulykkene skjer. Det vil si om det er på elven, i et vann eller i sjøen. En annen ting som ikke kommer fram er om disse drukningsulykkene har skjedd i forbindelse med forbrukertjenester. Med forbrukertjeneste menes tjeneste eller aktivitet som blir tilbud privatpersoner (www.lovdata.no a). Det som kommer fram er at det skjer ulykker i forbindelse med padling i Norge. På hjemmesidene til Norges Padleforbund er det samlet en rekke artikler og innslag som viser til dette (www.padling.no l).

I forbindelse med en juv-vandringsulykke i 2006 ble en tilbyder av forbrukertjenesten stilt for retten. Eier av virksomheten ble ilagt dom for uaktsomt drap og brudd på produktkontrollloven og internkontrollforskriften (Labråthen, 2007). Dette er det eneste eksempelet jeg har funnet i forbindelse med ulykker og forbrukertjenester som har gått gjennom rettssystemet, der det er brudd på produktkontrollloven og internkontrollforskriften¹. Hensikten med dette prosjektet er å skape en forståelse av hvordan aktører forholder seg til statlige krav til sikkerhetsrutiner, og

¹ Kommer tilbake til disse i teoridelen.

hvordan de i praksis handler opp imot sikkerhet på sine turer og kurs. På bakgrunn av dette har jeg kommet fram til følgende problemstilling;

Hvordan jobber kommersielle og profesjonelle kajakkbedrifter med sikkerhet i forhold til statlige krav ved sine tjenester?

Gjennom å intervju fire ulike aktører, representert ved ledere og eiere, vil jeg få svar på denne problemstillingen. Disse aktørene vil kunne gi god dekning for hvordan hver enkelt jobber med sikkerheten i sin bedrift. Informantene har selv vært med på utviklingen av blant annet arbeidsrutiner og helse-, miljø- og sikkerhetsplaner hos den enkelte aktør.

Grunnen til at jeg ønsker å skrive om dette temaet er at jeg selv har interesse for kajakkpadling, og har jobbet innenfor feltet. Jeg har sett ulike krav bedriften stiller til sine ansatte, og ønsker å finne ut hvordan de ulike aktørene forholder seg til statlige føringer². Jeg er opptatt av at sikkerheten ivaretas når kommersielle og profesjonelle aktører tar med seg sine deltagere på turer og kurs. I den forbindelse ville jeg undersøke hvilke tiltak som settes i verk for at sikkerheten blir opprettholdt.

² Kommer nærmere tilbake til reglement som er gitt for forbrukertjenester innen kajakkpadling.

2.0 Teori

Dette kapitlet tar for seg den teoretiske bakgrunnen for oppgaven, og innledes med et innblikk i ulykkesteori. Deretter presenteres et kort tilbakeblikk på kajakkens utvikling i Norge som synliggjør hvordan padling som forbrukertjeneste har vokst fram. Videre tar oppgaven for seg en rekke av de lovpålagte kravene forbrukertjenester er underlagt gjennom produktkontrollloven og internkontrollforskriften. Et av disse kravene er å utvikle en risikoanalyse for tjenesten. Dette er en metode for å kartlegge risiko og framlegge forebyggende tiltak for å ivareta sikkerheten. Avslutningsvis vises det til sertifisering innen padling, som kan gi et grunnlag for kunnskap til å utvikle risikoanalysen(www.lovdata.no a, b).

2.1 Ulykkesteori

”Sea kayaking is so easy to learn that anyone with a few minutes’ practice can unknowingly paddle into a hazardous predicament” (Broze, 2007:1). Aktiviteter i det fri, involverer en grad av fare og risiko. En fare er årsaken til en skade eller et tap, mens risiko er sannsynligheten for at faren inntreffer. Et eksempel på fare kan være å gå rundt med kajakk, der risikoen øker ved å padle i stor sjø. Faremomenter er med på å øke populariteten, spenningen, ved aktiviteter (Priest og Gass, 2005).

Risikoen ved kajakkpadling vil påvirkes av forholdet mellom ferdigheter og utfordringer (Priest og Gass, 2005, www.padling.no d). Ved erfaring kan en bedømme situasjoner til om utfordringen tilsvarer ferdighetene. Det er ferdighetene og utstyret som setter begrensinger for hvilke turer en kan klare og gjennomfør på en trygg måte. Dette fordi påvirkningen av konsekvensene ved et eventuelt uhell styres av ferdigheter og utstyr. Derfor er ferdigheter, utstyr og vurderingsevne svært viktig for og for å ivareta sikkerheten ved en aktivitet (www.padling.no d). Priest og Gass (2005) har lagt fram en teori og modell av Jed Williamson og Dan Meyer, som kom ut på slutten av 1970-tallet. Deres teori går ut på at ulykker oppstår når tre komponenter av fare kombineres og danner et ulykkespotensial. De tre komponentene som skaper utrygge forhold er miljø, deltagere og ledelse.

Figur 1 "The accident equation" (Priest og Gass, 2005:94)

Risiko og farer som oppstår som følge av gruppen blir påvirket av den menneskelige faktoren, gjennom personlige forutsetninger og ferdigheter. Det omhandler blant annet informasjon og instruksjon som blir gitt fra leder, og risikoen påvirkes av om deltageren velger å følge instruksene eller ikke. Om deltageren oppgir informasjon om helsetilstand som kan ha betydning for egensikkerhet og gruppens sikkerhet vil også være en faktor som har innvirkning på risikoen (Priest og Gass, 2005). Landrø (2007) har skrevet om grupper og gruppestørrelser i forbindelse med snøskredulykker og mener at ved økt gruppestørrelse øker graden av fare. En større gruppe vil ha flere menneskelige faktorer å forholde seg til, som kan være en påvirkende faktor for sikkerheten.

Norges Padleforbund (NPF) har utviklet et sett av grunnregler for sikker padling. Blant disse spesifiseres det at gruppen skal organiseres slik at sikkerheten til den enkelte og gruppen som helhet blir ivarettatt. NPF har et utdanningssystem hvor en kan utdannes til padleinstruktør. Som en del av utdanningen skal den kommende instruktør vennes til å se rundt seg og se andre medlemmer i gruppen. Dette vil si at kurstager skal utvikle en kontroll over gruppen, der gruppekontrollen omhandler å ha tilsyn med gruppens individer (www.padling.no d, m, <http://snl.no/> a, c). Ser en dette i sammenheng med Landrø (2007) ser en at en større gruppe kan gi økt risiko fordi lederen har mange individ å holde tilsyn med.

Den andre komponenten er lederen. I følge Landrø (2007) er det som regel en person som tar avgjørelser på vegne av gruppen når flere er på tur sammen. Der vil holdning til risiko, uforsiktighet, distraksjon, gruppepress, tretthet og stress, svak ledelse, dårlig kommunikasjon og ubesluttsomhet, sammen med manglende kompetanse, erfaring, kunnskap eller ferdigheter være påvirkende faktorer for risikoen (Priest og Gass, 2005).

Miljømessige forhold ved kajakkpadling kan omhandle øvingsområde, vanntemperatur, tidevann, strømmer, bølger, vær, sikt og vindforhold, i tillegg til utstyr, og dets tilstand, som

kan utgjøre farer og påvirker risikoen ved aktiviteten. Sett sammen med de menneskelige faktorene vil valg av øvingsområde kunne gi utslag for risikoen basert på utøverens ferdighetsnivå, der en utøver med høyt ferdighetsnivå vil være bedre stilt i ulike øvingsområder enn en utøver med et lavt ferdighetsnivå (Brown, 2006, Broze, 1997, Hutchinson, 2004, Pindard TKH, Priest og Gass, 2005).

Hver enkelt av komponenten kan alene resultere i en ulykke, men teorien til Williamson og Meyer går ut på at komponentene overlapper hverandre og forårsaker større ulykkespotensial, altså forholdet mellom miljø, deltager og leder skaper ulykken (Priest og Gass, 2005).

Deriblant forholdet mellom ferdigheter, utstyr og vurderingsevne. Kajakkpadling består av ulike faktorer som kan påvirke risikoen. På en tur der en guide har med deltagerer med lite egenferdighet, bør guiden ta høyde for ferdighetsnivået i vurdering av turens rute og destinasjon, samt informasjon til deltagerne. Guiden må også ta høyde for miljømessige faktorer som vær, sikt, vind, temperatur, bølger, utstyr etc. Sammensetningen av beslutningene til guiden basert på kompetanse og erfaring, deltagerens ferdighetsnivå og påvirkninger fra miljømessige faktorer kan sammen skape større risiko, enn hvert enkelt element alene. For eksempel vil deltagerens ferdighetsnivå være tilstrekkelig i vindstille forhold på flatt vann, sammen med en gruppe med et høyere ferdighetsnivå. Blir deltageren utsatt for mer krevende forhold, fordi flertallet av gruppen ønsket mer utfordring, vil beslutninger og forhold over evne kunne resultere i en ulykke (www.padling.no d).

Christopher Cummingham (1997), har samlet en rekke ulykkesrapporter i forbindelse med kajakkpadling fra Nord-Amerika. Rapportene gjennomgås nøye for at en skal kunne ta lærdom av andre padleres feil, for å unngå selv å lære på den ”harde måten”. Dette illustrerer at det skjer nestenulykker og ulykker i forbindelse med padling.

2.2 Padling som forbrukertjeneste

Ordet kajakk, kommer av *qajaq*, som betyr mannens båt eller jegerens båt. Kajakken ble først tatt i bruk i arktiske strøk, som framkomstmiddel knyttet til for eksempel sinking av mat. På våren 1889 tok Fritjof Nansen med seg en kajakk tilbake til Norge, etter en ekspedisjon over Grønland (Brown, 2006, Hutchinson, 2004, Soldal og Fasting, 2009, www.nansenamundsen.no/).

Padlesportens paraplyorganisasjon ble stiftet i 1934, under navnet Norges Kajakklubber. Som følge av OL-gullet på 1000 meter i Mexico i 1964, tok padlesporten av i Norge. På én høst økte medlemstallet til forbundet fra omkring 400 medlemmer til om lag 2-3000 medlemmer. Dagens navn er Norges Padleforbund (NPF), og er et forbund for 110 lokale lag, og ca. 16 500 medlemmer, med aktiviteter innen flattvannspadling, havpadling, elvepadling, rafting, dragebåt og kajakpolo (Soldal og Fasting, 2009, www.padling.no b, h).

Som et resultat av økt interesse og flere padlere, øker også statistikken på nestenulykker og uønskede hendelser³ som oppstår (Køhn og Rishovd, 2006, www.padling.no h, l). Sammen med den økte interessen har det vokst fram et tilbud av forbrukertjenester som tilbyr aktiviteter og tjenester innen kajakpadling (<http://w2.brreg.no>). Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) (www.dsb.no c) beskriver ordet forbrukertjeneste som tjenester eller aktiviteter som tilbys forbrukere, altså privatpersoner (www.lovdata.no a). En aktiv forbrukertjeneste er der en selv deltar i tjenesten. Eksempler på dette kan være å leie sykkel for å sykle Rallarvegen, samt brevandring, rafting og kajakkturer. I tillegg til aktiviteten som tilbys, omhandler forbrukertjenesten også opplæring, leie og utlån av det utstyret en benytter (www.dsb.no c, d).

En risikofylt forbrukertjeneste er en forbrukertjeneste som inneholder et eller flere elementer der høy risiko er en del av tjenestetilbudet (www.dsb.no a). Forbrukertjenester, som kajakpadling, krever at de leveres med høy kompetanse hos leverandøren. Dette er spesielt viktig ettersom ferdighetene blant forbrukerne varierer mye. Det er viktig å merke seg at forbrukerne forventer at tilbyder har kunnskap om sin tjeneste, fordi *”kundene søker opplevelse av spenning og mestring i trygge og/eller kontrollerte omgivelser”* (www.dsb.no a:7). Samtidig skal en ikke glemme at forbrukeren har ansvar for å ivareta egen sikkerhet. *”Mottaker av forbrukertjeneste skal vise aktsomhet ved benyttelse av tjenesten”* (www.lovdata.no a:§3).

Produktkontrollloven er en lov som sørger for kontroll med produkter og forbrukertjenester, der hensikten er å øke sikkerheten ved produkter og tjenester, for å forebygge helseskade og miljøforstyrrelser. Produktkontrollloven er gjeldende for alle virksomheter som tilbyr forbrukertjenester i Norge, både kommersielle og profesjonelle aktører, og frivillige

³ En uønsket hendelse defineres som en hendelse som kan medføre tap av verdier, som går utover liv, helse, miljø, omdømme, materiell skade, med mer (www.kbt.no).

organisasjoner (www.dsb.no a, www.klatring.no b, c, www.lovdatab.no a). Dette betyr at bedrifter som tilbyr kajakkpadling er underlagt produktkontrollloven. I det en er underlagt produktkontrollloven er en også underlagt ansvar for å drive internkontroll av sin bedrift gjennom internkontrollforskriften.

2.3 Risikoanalyse

I dette avsnittet får en et innblikk i de statlige kravene som forbrukertjenestene må forholde seg til gjennom produktkontrollloven og internkontrollforskriften. Risikoanalyse er et hjelpemiddel for og tilfredsstiller de lovpålagte kravene aktørene er underlagt, der en belyser risikomomenter og utvikle forebyggende tiltak for å redusere disse (www.lovdatab.no a, b).

Statlige krav

Arrangørene av forbrukertjenester pålegges fire generelle plikter i henhold til produktkontrollloven og sikring av egen tjeneste. Disse er aktsomhetsplikten, kunnskapsplikten, opplysningsplikten og plikt om risikoanalyse og forebyggende tiltak. DSB er ilagt ansvar med tilsyn av produktkontrollloven, og har dermed ansvar for å tilse at arrangørene jobber systematisk med å tilby sikre tjenester, der i blant også benytte sikkert utstyr (www.dsb.no a, c, d, www.klatring.no a, b, c, www.lovdatab.no a).

Aktsomhetsplikten går ut på at arrangørene, gjennom aktsomhet og forebyggende tiltak, skal sørger for at deres tjenester ikke førere til helseskade (www.lovdatab.no a).

Kunnskapsplikten går ut på at arrangøren av forbrukertjenesten skaffer seg nødvendig kunnskap for å kunne vurdere faren for helseskade. Arrangøren må selv vurdere hvilken type kunnskap dette er, samt ha kunnskap om og tilgjengelig utstyr og materiale som er nødvendig for å ivareta sikkerheten. Det innebærer også at instruktører og guider har kompetanse til å gjennomføre forbrukertjenesten på en forsvarlig måte (www.dsb.no a, www.klatring.no b, c, www.lovdatab.no a).

Opplysningsplikten pålegger arrangøren å gi tilstrekkelig og relevant informasjon til forbrukeren. Det vil si at deltageren skal få informasjon som tilsier at vedkommende har klart for seg hva tjenesten går ut på, og hvilken risiko som er forbundet med tjenesten (www.dsb.no a, www.klatring.no a, b, c, www.lovdatab.no a).

Plikten til risikoanalyse og forebyggende tiltak går ut på at arrangøren skal gjennomføre en systematisk vurdering av forbrukertjenesten. Det er her internkontrollforskriften kommer inn og utdyper produktkontrollovens fire plikter gjennom mer konkrete krav. Den systematiske vurderingen gjøres for å kartlegge hvilke risiko som kan forårsake helseskader.

Tilrettelegging av fornuftige og nødvendige tiltak gjennom planlegging, organisering, utførelse, vedlikehold og oppfølging skal forebygge og hindre at helseskade og uønskede hendelser oppstår (www.dsb.no a, www.klatring.no a, b, c, www.lovdatab.no a, b). Dette innebærer at alle aktører er pliktige til å gjennomføre dokumentert risikoanalyse for alle sine turer og kurs.

Som en del av internkontrollen skal aktørene ha rutiner som sørger for ”å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen ” (www.lovdatab.no b:§5). For å oppfylle dette kravet kan en legge til et avvikssystem til HMS-dokumentet, hvor en kartlegger, behandler og gjennomfører HMS-arbeidet. Dette er en form for dokumentert tilbakemelding som gir grunnlag for vurdering av HMS-arbeidet en gjør, og effekten av tiltak en har iverksatt (www.infotjenester.no).

Gjennom produktkontrollen og internkontrollforskriften stilles det enkelte krav som ikke trenger å dokumenteres, men som må overholdes. Dette omhandler at arrangør har ”en oversikt over relevante lover, forskrifter og krav, [...] og sørge for å utnytte ansatte og lederes samlede kunnskap og erfaring” (www.klatring.no a), for å oppnå høyest mulig grad av sikkerhet (www.lovdatab.no a, b). Kravet om CE-merking⁴ av produkter er myndighetspålagt. Som et synlig bevis på at produkter har oppfylt fastsatte sikkerhetskrav skal produktet merkes som CE-godkjent. Denne merkingen sier ikke noe om produktets brukerkvalitet, men er en indikasjon på at produktet er produsert med et minstekrav i henhold til helse, miljø og sikkerhet (www.standard.no).

Det vi kan se av dette er at lovgivningen er generell for å dekke over alle typer forbrukertjenester. Dette gjør at aktørene må gjennomføre risikoanalyse for å konkretisere og tilpasse kravene slik at deres tjeneste skal kunne ivareta sikkerheten (www.dsb.no a).

⁴ CE = Communauté Européenne

Risikoanalyse

Som vi har sett, forventer forbrukere at risikofylte forbrukertjenester leveres i trygge og kontrollerte omgivelser (www.dsb.no a). Risikoanalyse er et viktig verktøy for å kunne ”*treffe nødvendige tiltak for å forebygge helseskade*”(www.dsb.no a:7). Det er en metode for å bevisstgjøre seg risikoen relatert til aktiviteten en bedriver. En synliggjør risikopotensial og kan framlegge tiltak for å redusere risikoen i form av organisering, opplæring, rutiner, utstyr og lignende (www.dsb.no a).

Den eneste måten å fjerne all risiko ved padling, er å la være å padle. Det handler om å redusere risikoen til et akseptabelt nivå. En bør ha en forståelse av hvordan helseskader og uønskede hendelser oppstår før en gjennomfører en risikoanalyse, og hvordan disse kan forhindres eller minimaliseres (Priest og Gass, 2005). Risikoen kan vurderes ut i fra konsekvens, for eksempel er det en høyere risiko for drukning ved å falle i vannet uten flytevest, enn med flytevest. I tillegg må sannsynligheten for at hendelsen skjer tas i betraktning. Sannsynligheten for at en nybegynner faller i vannet i bølger er større kontra på flatt vann (Pindard TKH).

Når en har klart for seg risikomomenter, årsaker, konsekvenser og sannsynlighet kan en legge fram tiltak som vil være med å redusere risikoen til et akseptabelt nivå, slik at en kan gjennomføre tjenesten uten alvorlige konsekvenser. I tillegg til dette legger en opp en beredskapsplan for hvordan en vil handle om noe uforutsett skulle inntreffe (ibid). Ved å ha krav om dokumentasjon sikrer en at tiltak som iverksettes er valgt systematisk, og ikke ved en tilfeldighet (www.lovdata.no b). Det er viktig å være ”føre var” – det vil si å ta forholdsregler i forhold til farer som kan oppstå og å være best mulig kompetent til å håndtere disse.

Forslag til forebyggende tiltak

NPF har lagt fram forslag om tiltak som kan gjennomføres før en aktivitet for å sikre aktiviteten. For eksempel å benytte kompetente personer som har opplæring i øvelsene og rollene som kreves for aktiviteten. For NPF er det naturlig å benytte personer med utdanning og opplæring i samråd med våttkortstigen⁵, nemlig aktivitetsledere, turledere eller veiledere.

Eksempler på tiltak for å redusere risikoen er å ha riktig utstyr, som avhenger av aktiviteten en skal i gang med. For å kunne redusere risikoen ved hjelp av det utstyr du har med deg,

⁵ Se *Sertifiseringskrav*

forutsetter dette at du vet hvordan det brukes (Broze, 1997). Det personlige utstyret, som riktig bekledding vil kunne hindre nedkjøling. En generell regel er å kle seg etter forholdene, ikke bare årstidene. Det vil si at en bør velge bekledding som kan hindre rask nedkjøling om en havner i vannet (www.padling.no c, k). Et spruttrekk, er et slags skjørt padleren har rundt livet, som festes rundt rammen på sittebrønnen til kajakken for å holde vann ute (Soldal og Fasting, 2009). Flytevesten holder deg flytende om du skulle havne i vannet. Den fungerer også som en del av bekleddingen, som er med på å holde deg varm (Pindard TKH, Soldal og Fasting, 2009). Alle disse aspektene vil være med å kunne påvirke risikoen når en er ute og padler i form av faren for nedkjøling, holde kajakken fri for vann og å holde seg flytende i vannet (Brown, 2006, Broze, 1997, Pindard TKH).

Annet sikringsutstyr som årepose, håndholdt pumpe, taeline, førstehjelpsutstyr, ekstra bekledding, etc., vil også spille inn som faktorer for å redusere risikoen for at uønskede hendelser oppstår. En årepose er et flyteelement en plasserer på det ene årebladet, slik at en kan benytte åren som en uttrigger for å komme seg tilbake i kajakken ved en velt. Med en pumpe kan man tømme båten for vann, mens en sitter i kajakken, i stedet for å måtte padle til land, som kan være langt unna (Brown, 2006, Soldal og Fasting, 2009). Med en taeline kan en unngå å havne i farlige situasjoner ved å taue personer som er trøtt, syk eller skadet. En taeline kan også benyttes for å holde en posisjon ved en redning, slik at en ikke blir slått på land av store bølger (Brown, 2009, Hutchinson, 2004). Tiltak en kan gjøre i forhold til miljøet, er å undersøke værmelding og forholdet der en ønsker å oppholde seg (Pindard TKH).

2.4 Sertifiseringskrav

Padling, i likhet med klatring, har ingen krav til sertifisering, men retningslinjer gitt fra aktivitetenes forbund (www.brattkort.no). Våttkort er samlet for miljøet og våttkortsystemet skal stimuleres til å bli benyttet gjennom tilrettelagte tilbud. Våttkort er NPF sitt sertifiseringsbevis på deres kursstige og padleutdanning. Ved gjennomført kurs får man et olat som en dokumentasjon på gjennomført kurs. I overkant av 36 000 kort var utlevert i juli 2011 (www.padling.no a, f). Det finnes tilsvarende kursstiger flere steder i verden, blant annet i regi av British Canoe Union (BCU) og American Canoe Association (ACA) (www.americancanoe.org, www.canoe-england.org.uk). Sertifiseringen i NPF, BCU og ACA kan bidra til sikrere gjennomføring av padlesporten gjennom en standardisering av

kompetanse hos guider og instruktører. Der våttkort, eller tilsvarende kursbevis, kan medvirke som en del av internkontroll som dokumentasjon på kunnskap, men det er ikke et statlig krav (www.americancanoe.org, www.canoe-england.org.uk, www.dsb.no b, www.lovdatab.no b, www.padling.no f).

Det er NPF, lokale klubber, kommersielle og profesjonelle aktører som har regien for våttkortkursene. De ulike kursene som tilbys er introduksjonskurs, grunnkurs, teknikkurs, aktivitetslederkurs, videregående kurs og veilederkurs, og finnes innen havpadling, elvepadling, flattvann, kanopadling og polo. Etter hvert som en går høyere opp i kursstigen, stilles det høyere krav til deltageren. De første tre kursene introduksjon-, grunn- og teknikkurs omhandler egenferdigheter i teknikk og sikkerhet, i rolig farvann. De neste tre kursene aktivitetsleder-, videregående- og veilederkurs foregår i mer krevende farvann. I disse kursene er det fokus på hvordan å holde de foregående kursene, blant annet med tanke på HMS (www.padling.no e, f, j, m).

NPF har utviklet en oversikt over anbefalt tidsperspektiv innen våttkortstigen.

Tidsperspektivet er veiledende og det er opp til kursholder om deltakeren er kvalifisert for godkjenning eller ikke. Siden 2008 har det vært krav om at kursene skal følges i rekkefølge fra og med grunnkurs. I tillegg er det opprettet et krav om loggføringer før de tre øverste kursene i stigen (www.padling.no g).

Anbefalt tidsperspektiv i våttkortstigen	
1. sesong	Introduksjon/Grunnkurs/Teknikkurs
2. sesong	Aktivitetslederkurs
3. sesong	Videregående kurs
4. sesong	Veilederkurs

Krav til loggføring før kurs	
Aktivitetslederkurs	10 turer
Videregående kurs	20 turer, der 5 er med overnatting
Veilederkurs	5 avholdte våttkortkurs

Figur 2 (www.padling.no g)

3.0 Metode

Denne delen av oppgaven tar for seg hvordan oppgaven er metodisk gjennomført i forhold til innsamling av data og behandling og analyse av disse. Det innledes kort om hva metode er, før en presentasjon av metodevalget mitt. Dette kapitlet viser også til utvalget for undersøkelsen, min hermeneutiske forståelse, arbeidsprosessen, og til slutt validitet og reliabilitet ved metoden.

3.1 Metodevalg

Metode er et verktøy som ikke alene gir svar på spørsmål, men som brukes som en fremgangsmåte for å finne svar og ny kunnskap. Metoden hjelper en med å samle inn informasjon, data, som en trenger til undersøkelsen. Metode kan i hovedsak deles inn i to tilnæringsmåter. Disse er kvalitativ metode og kvantitativ metode (Dalland, 2007, Holme og Solvang, 1996).

En kvantitativ metode går ut i bredden, der en kan få et lite antall opplysninger om mange undersøkelsesenheter. Et eksempel kan være en spørreundersøkelse, som er en systematisk og strukturert måte å samle inn data, gjerne med fastsatte svaralternativer. Med denne type data kan en oppnå målbare enheter som tall, og kan utvikle statistikk (Dalland, 2007, Holme og Solvang, 1996).

En kvalitativ metode går i dybden i stedet for i bredden. Der vil en få mange opplysninger om et fåtall av undersøkelsesenheter. Innsamling av data ved hjelp av kvalitativt intervju er mer usystematisk og ustrukturert enn ved en spørreundersøkelse fordi metoden gir rom for improvisasjon, uten fastsatte svaralternativer. På grunn av variasjonen i svarene til hvert enkelt undersøkelsesobjekt, ulik forforståelse og subjektivitet vil etterprøving av undersøkelsen bli krevende (Befring, 2007, Dalland, 2007, Holme og Solvang, 1996). En kvalitativ metode kan gi fleksible svar på undersøkelsen som kan tolkes, i motsetning til de kvantitative svarene som kan telles (Dalland, 2007).

Kunnskap som bygger på erfaring kalles empiri (Aadland, 2004, Dalland, 2007). Et empirisk spørsmål omhandler hvordan noe er i virkeligheten, som ”*Hvordan jobber egentlig aktører*

inne kajakkpadling med sikkerheten?”. For å få svar på et slikt spørsmål er det utviklet en rekke normer for hvordan en bør gå fram. Disse normene kan benyttes både for en kvalitativ eller en kvantitativ tilnæringsmetode. En av normene går på at en streber etter at sannheten kommer fram, framfor å vise til at forskeren hadde rett.

I denne oppgaven er det benyttet en kvalitativ tilnæringsmetode, med intervju som metode for innsamling av data. Jeg valgte dette fordi jeg ønsket å komme i dybden og få intervjuobjektets mening til å komme fram. En svakhet ved å velge kvalitativ metode er at det nødvendigvis ikke vil representere alle kommersielle og profesjonelle aktører som driver med kajakkpadling. Ved en kvantitativ metode hadde det vært rom for flere aktører til å delta i undersøkelsen, som kunne gitt større dekning for resultatene, men det ville redusert muligheten til å gå i dybden, noe som trolig ville gitt meg andre resultater.

Hensikten med denne oppgaven er å skape en forståelse av hvordan kommersielle aktører jobber med sikkerheten innen kajakkpadling. En kvalitativ metode tar nettopp sikte på dette, å skape forståelse, noe som gjør dette til et godt metodevalg for denne oppgaven (Dalland, 2007, Holme og Solvang, 1996).

3.2 Utvalg

Den gruppen en ønsker å undersøke for å få fram kunnskap til undersøkelsen, kalles undersøkelsens populasjon eller informanter. I denne oppgaven utgjør informantene kommersielle og profesjonelle aktører som tilbyr forbrukertjenester innen havpadling. Et utvalg er en del av populasjonen, som brukes for å representere informantene i undersøkelsen (Befring, 2007, Dalland, 2007).

Når en skal ta for seg et utvalg finnes det mange utvelgingsmetoder. I denne oppgave har utvalget blitt valgt på bakgrunn av et formålstjenelig eller en skjønnsmessig utvelging. Det vil si at valget av informanter har skjedd på bakgrunn av mitt skjønn, som tilsier at informanten representerer en del av populasjonen. Utvalget er også tatt i betraktning i forhold til tid som har vært disponibelt til denne oppgaven, som har resultert i et utvalg fra nærområdet, det vil si Vestlandet, representert av Hordaland og Sogn og Fjordane (Befring, 2007, Holme og Solvang, 1996). En annen metode som er tatt i bruk her er et kvotevalg, der utvalget hadde

noen karakteristikker som gjorde at de ble valgt (Holme og Solvang, 1996). Karakteristikkene ved utvalget består av at informantene er del av en kommersiell eller profesjonell aktør, som leverer forbrukertjenester i forbindelse med kajakkpadling, der en benytter havkajakker, og som tilbyr turer eller kurs i Norge.

En av normene knyttet til empirisk forskning legger vekt på at data skal være systematisk utvalgt (Dalland, 2007). I denne oppgaven har jeg valgt og benytter meg av et strategisk utvalg, i tillegg til det systematiske utvalget. Dette fordi jeg mener noen av aktørene har noe interessant å bidra med, i form av at de kan arrangerer våttkortkurs med fokus på sikker padling. For å kunne holde våttkortkurs må et minimum av kvalifikasjon som aktivitetsleder i NPF.

Informantene er delaktige som aktør for kajakkpadling, og jobber selv med å tilby forbrukertjenesten. For å finne informanter til intervjuene fant jeg fram til en rekke hjemmesider, som tilhører ulike tilbydere av kajakkturet og -kurs. Jeg så meg ut ulike aktører i nærområdet, for så å ringe til disse for å høre om de var interessert i å stille til intervju. Enkelte stilte villig opp, mens andre ikke ønsket å delta. Det endelige utvalget består av 4 ulike aktører, som tilbyr havpadling som forbrukertjenesten, der guidede turer og padlekurs er representert. Alle informantene har bygget opp sitt kompetansenivå innen kajakkpadling, blant annet gjennom kurssystemene til NPF eller BCU, eller kurs innen begge systemene. Aktørene har dermed ulike erfaringer og ulike syn og dele med meg. For å opprettholde anonymiteten til informantene har jeg valgt å referere til dem som informant A, B, C og D.

Utvalget består av daglige ledere og eiere, dette fordi forbrukertjenestene er sesongbaserte, med høysesong i sommerhalvåret, og intervjuene ble gjort på seinhøsten. Det var derfor lettere å få tak i ledere og eiere, enn guider og instruktører som ofte reiser rundt til andre jobber. Ved å intervju daglige ledere og eiere kommer en i direkte kontakt med utviklerne av arbeidsrutiner og bedriftens helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid.

3.3 Hermeneutikk

Hermeneutikk går under betegnelsen *forstående kunnskap*, som kan forklare betydninger og meninger ved et fenomen. Ordet hermeneutikk betyr fortolkningslære, der en prøver å komme fram til en skjult mening ved fenomenet, for så å tolke denne meningen. Forforståelsen til forskeren, de tanker, inntrykk, følelser og kunnskap en har om emnet, fungerer som et verktøy som er med på å hjelpe en til å forstå og tolke fenomenet en undersøker (Dalland, 2007).

Forforståelsen min bygger på de erfaringer jeg har gjort meg, og forståelsen min av tidligere holdninger og meninger. ”*Dersom man ikke har noen forutgående forestillinger å tolke inntrykkene ut fra, vil inntrykkene være kaotiske og usammenhengende*” (Aadland, 2004:185). Mine erfaringer og forforståelse er stadig i utvikling, der nye erfaringer og oppfatninger videreutvikler de eksisterende. Forforståelsen er derfor subjektiv fordi den bygger på tidligere erfaringer og oppfatninger, som varierer fra person til person (Aadland, 2004).

Satt i sammenheng med oppgaven min vil mine erfaringer, kunnskaper og tanker rundt kajakkpadling og guiderollen, som i hovedsak har bygget seg opp de siste seks årene, hjelpe meg til å framstille og forme denne oppgaven. Jeg vil på forhånd ha noen tanker rundt hvordan jeg ville jobbet med sikkerheten i en virksomhet. Dette hjelper meg til å utvikle og forme intervjuene, samt hvordan jeg analyserer og tolker mine data. Etter hvert intervju vil jeg få en ny forståelse og forforståelse av en bedrifts virksomhet, som jeg tar med meg inn i det neste intervjuet. I analysen tar jeg med min forståelse av teorien, og setter den sammen med min forståelse av resultatene fra undersøkelsen.

3.4 Prosessen – Intervjuguiden, intervjuene og bearbeidelsen

I forkant av intervjuene utviklet jeg en intervjuguide⁶, som fungerte som et rammeverk for intervjuene. Den var bygget opp som en huskeliste over tema og spørsmål som var ønsket å stille informantene (Dalland, 2007, Holme og Solvang, 1996). For å oppnå flyt i samtalen, og forberede informantene på hva intervjuet omhandlet, gikk jeg gjennom hovedkategoriene i intervjuguiden før selve intervjuet startet.

⁶ Se vedlegg 1

Med lite erfaring i det å intervju, fungerte intervjuguiden som et godt hjelpemiddel for meg. Da fikk jeg tenkt gjennom tema og spørsmål på forhånd, slik at jeg kunne formulere meg slik jeg ønsket, og unngå ledende spørsmål. Ved å ha tenkt igjennom hjelpespørsmål, i forkant av et intervju, forberedte jeg meg på at enkelte informanter svarte utfyllende og andre mindre utfyllende (Dalland, 2007). På den måten sikret jeg meg at jeg fikk den informasjonen jeg ønsket og hadde behov for.

Tre av de fire intervjuene som ble gjort i forbindelse med datainnsamlingen, ble gjennomført ansikt til ansikt. På den måten kunne jeg oppnå en dynamisk samtale med informanten (Befring, 2007). Det siste intervjuet ble gjort per e-post, dette fordi dette var mest hensiktsmessig for informanten. Et alternativ til e-post kunne ha vært et telefonintervju for fortsatt å kunne oppnå den dynamiske samtalen på tross av store avstander, men dette lot seg ikke på gjennomføre.

Alle de muntlige intervjuene ble tatt opp på båndopptaker. Dette var til god hjelp da jeg skulle overføre den muntlige samtalen til papirform, gjennom transkribering. Dette fordi all informasjon som kom fram i intervjuet ble ivaretatt. For å gjøre bearbeidelsen av intervjuene lettere, satte jeg det transkriberte materialet inn i skjema, som var utviklet på bakgrunn av intervjuguiden. Svarene jeg fikk per e-post, ble på samme måte med de andre intervjuene, satt inn i samme type skjema. Dette gjorde det oversiktlig å sammenligne hva den enkelte informant hadde svart på de ulike tema, og ga god oversikt ved sammenligning av resultater. Skjemaene klargjorde teksten for analyse og helheten ble delt inn i mindre deler på grunn av skjemainndelingen (Dalland, 2007).

3.5 Validitet og Reliabilitet

Ordet validitet står for relevans og gyldighet. Det vil si at når en skal gjennomføre valide målinger er en på jakt etter det en ønsker at problemstillingen skal gi svar på, – det en er interessert i (Befring, 2007, Dalland, 2007, Holme og Solvang, 1996). Validiteten kan prøves ved å undersøke feilkildene, ved for eksempel innsamlingen av dataen, det blir en form for produktkontroll (Kvale og Brinkmann, 2009). I oppgaven min er jeg på jakt etter hvordan aktører jobber med sikkerheten i forbindelse med kajakkpadling. Om intervjuene omhandler

hvilken mat den enkelte aktøren serverer på tur vil dette svekke validiteten på målingen, og gir irrelevant informasjon i forhold til problemstillingen min.

Reliabilitet er et annet ord for pålitelighet. For at målingene mine skal være pålitelige er det viktig at de blir gjennomført så konsekvent og korrekt som mulig. For å styrke påliteligheten til målingene må mulige feilkilder oppgis og reduseres til det minimale (Befring, 2007, Dalland, 2007, Holme og Solvang, 1996). I forbindelse med gjennomføring av intervjuene kan en feilkilde oppstå ved at aktører som har mindre fokus på sikkerhet, ikke ønsker å stille opp til intervju. Eventuelt at disse aktørene velger å unngå spørsmål som kan sette dem i et svakere lys. Det er derfor viktig for meg at intervjuene holdes anonyme, slik at jeg får samlet inn nok data, med korrekt informasjon.

Intervjuguiden styrker reliabiliteten på intervjuet i den form at de ulike aktørene blir stilt de samme spørsmålene, det vil si at en har et likt utgangspunkt for å samle inn dataen. Som nevnt ble intervjuene tatt opp på båndopptager. Dette styrker reliabiliteten på intervjuet som kilde, i motsetning til om jeg hadde basert datainnsamlingen på min hukommelse og skulle gjengitt det jeg husket fra intervjuet (Dalland, 2007).

Et ideal ved empirisk forskning er at andre forskere skal kunne oppnå like resultater ved lik framgangsmåte (Dalland, 2007). Ved bruk av intervju, er dette personavhengig, og dermed krevende å oppnå. Ved å være nøye med behandling av data, innsamling og analyse, kan en likevel klare å danne et grunnlag for prøving og kontrollering.

Det at jeg bruker intervju som metode gjør at det er en rekke feilkilder jeg må ta hensyn til i forbindelse med datainnsamlingen. Jeg må ta høyde for om spørsmålene mine blir oppfattet på riktig måte, og om jeg oppfatter svarene på riktig måte. En annen feilkilde kan være båndopptageren og kvaliteten på lydopptaket; vil jeg kunne klare å gjengi intervjuet ut i fra lydopptaket? (Dalland, 2007). Videre kan en annen feilkilde være noe kalt forskningseffekten, der informanten svarer slik informanten tror intervjuer ønsker å høre som svar på spørsmålet. Dataene jeg samler inn blir da påvirket av at det faktisk skjer en undersøkelse (Dalland, 2007).

For å hindre noen av disse feilkildene har jeg gjennomført et testintervju. Der fikk jeg testet spørsmålene mine og kvaliteten på båndopptageren jeg benyttet. Likevel oppdaget jeg at ved

enkelte intervju kunne det tidvis være vanskelig å oppfatte ordrett hva informanten sa på grunn av mumling og, enkelte ganger, på grunn av bakgrunnsstøy.

Utvelgelsen av informantene gir validitet til informasjonen jeg fikk. Dette fordi informantene jobber og har erfaring med kajakkpadling som forbrukertjeneste. Ærlige svar fra informantene ga reliabiliteten til mine data. På grunn av ærligheten følte jeg at forskningseffekten ikke ble en feilkilde ved den innhentede informasjonen. Dette baserer jeg på at informantene oppga at de hadde manglende kjennskap til enkelte spørsmål eller tema framfor å gi det svaret de tenkte jeg var ute etter.

4.0 Resultat og diskusjon

På bakgrunn av oppgavens problemstilling vil jeg her presentere resultatene og diskutere disse opp mot den utvalgte teori. For å kunne svare på oppgavens problemstilling vil jeg først se på hva informantene har uttalt seg om i forbindelse med sikkerhet. Her ønsker jeg å finne ut hvorvidt informantene følger de statlige krav de er underlagt. Videre tar jeg for meg arbeidsrutinene. Der legger jeg fram noen av informantenes mange forebyggende tiltak for å ivareta sikkerheten i det daglige. Avslutningsvis viser jeg til informantenes uttalelse om standard og tanker rundt sertifiseringskrav der jeg ønsker å få fram informantens mening om krav slik det er i dag.

4.1 Sikkerhet

Variasjonen i naturomgivelsene og tjenestene i form av kurs, dagsturer og overnattingsturer, gjør at det er ulike faktorer informantene må ta hensyn til. Da jeg ville høre om hvordan informantene forholder seg til sikkerhet, var jeg interessert i å finne ut av hvordan informantene praktiserer sikkerhetsarbeidet i sin bedrift, og om de jobber bevisst i forhold til de statlige krav de er underlagt. I den forbindelse tar jeg for meg temaene internkontroll, faglig oppfølging og uønskede hendelser.

Internkontroll

En risikofylt forbrukertjeneste forventes å leveres med høy kompetanse hos leverandøren, samt at deltageren får oppleve mestring i trygge omgivelser (DSB, 2007). Dette er i tråd med hva informantene sier. Blant annet kommer dette fram av at informantene føler at det forventes at de som tar betalt for å guide har kunnskapen til og trygt ferdes med deltagerne. Trygg ferdsel settes høyt hos alle aktørene, det kan vi se av følgende sitat. *”Alle våre kurs og turer skal gjennomføres på en måte som ikke setter liv og helse i fare for våre deltagere, guider, andre personer eller natur og miljø”* (Informant D). Informantene legger fram at om en uønsket situasjon oppstår stoler deltagerne på instruktøren og guiden, og det forventer at guiden eller instruktøren gjør en innsats for å ferdes på en konsekvensfri måte. Av dette kan en se at aktører påtar seg et ansvar i det de tilbyr en tjeneste.

Her ser en at det forventes at informantene innehar kunnskap om sine tjenester. Som det kommer frem må informantene ha tilstrekkelig kunnskap til å ferdes på en konsekvensfri måte. Dette er overens med produktkontrollloven og internkontrollforskriften. Kunnskapen informantene innehar er med på å vurdere hvilke farer og risiko som er forbundet med deres tjenester.

Informant A, C og D kunne fortelle at de har vært på kurs i forbindelse med HMS, og at de har utviklet HMS-dokumenter innad i virksomheten. En av informantene legger frem at HMS er en viktig del av høyere padlekurs, der padletekniske ferdigheter skal være på plass gjennom tidligere kurs. Det vil si at de som har utdannet seg på et høyere nivå innen kursstigen til for eksempel NPF og BCU har et kompetansenivå innen HMS som ligger høyere enn de som har lavere utdanning i kursstigen (www.padling.no e, i). Den siste informanten innrømmer å ha litt for lite kunnskap om HMS og har ikke utviklet en rutineplan i dokumentform. Dermed innfrir ikke denne informanten de statlige krav om dokumentasjon.

Videre ville jeg finne ut hvordan informantene praktiserte utviklingen av dokumentene. Informantene fortalte at de har en driftsplan for hvordan ting fungerer til daglig, som tar for seg hva en gjør daglig for å unngå skader. I tillegg har informantene en beredskapsplan for hva som skal gjøres om noe går galt. Hovedmålet er at informantene prøver å utvikle gode daglige rutiner slik at en ikke skal ha behov for å benytte beredskapsplanen. Som en del av utviklingen av de gode rutinene er informantene åpne for innspill fra sine medarbeidere, for å kunne utnytte kompetansen til hele virksomheten. Informant C forteller at HMS-dokumentet er et dynamisk dokument som stadig er under utvikling. For informantene innebærer dette at HMS-dokumentet oppdateres etter hvert som informanten eller andre i virksomheten opplever eller ser nye situasjoner, uhell eller ulykker rundt seg. På den måten utvikler informantene nye versjoner av HMS-dokumentet, om ikke hvert år, men av og til flere ganger for året. Informant D legger fram at de har hatt faste rutiner siden bredriftens oppstart. I likhet med informant C endres rutiner om det oppdages at rutinene svikter. Blant annet har informanten nylig gjort en endring i rutinene som innebærer et krav om kort rapportering fra guide på alle turer. Informant B sine mangler på dokumentasjon gjør at vedkommende ikke nevner noe på dette temaet.

Som vi ser her har flertallet av informantene utviklet en driftsplan og en beredskapsplan i tråd med lovverket. I internkontrollforskriften står det at en skal drive systematisk oppfølging av

internkontrollen for å sikre dens hensikt. Dette oppnår informantene ved å gjøre endringer og forbedringer av sviktende rutiner. Produktkontrollovens krav om utnyttelse av den samlede kunnskap og erfaring hos ansatte og ledere opprettholdes gjennom åpenhet for innspill fra alle parter i virksomhetene. Guiderapporteringen av turene til informant D fungerer som en avviksmelding ved virksomheten og tett oppfølging av rutinene. Dette er en del av internkontrollen, der en driver med oppfølging av rutiner som er satt etter gjennomført risikoanalyse, og blir dokumentert i form av endringer i rutinene (www.infotjenester.no, www.klatring.no a, www.lovdata.no a, b).

Faglig oppfølging

En del av internkontrollen kan gjennomføres som faglig oppfølging, der en opprettholder kompetansen innad i bedriften. Det kan dekke kravet om kunnskapsplikt som sier at aktør og ansatt må ha kunnskap og kompetanse for å vurdere faren for helseskade (www.dsb.no a, www.klatring.no b, c, www.lovdata.no a, b). Dette er et tiltak alle informantene ønsker å ha fokus på, både for egen kompetanse og de ansattes kompetanse.

For å drive faglig oppfølging har informant A lagt opp til en egen standard og inntrening av ansatte. Før hver sesong går alle de ansatte gjennom en trening med fokus på hvordan virksomheten jobber, hvordan turene gjennomføres, hvilket utstyr som benyttes og hvordan det tas i bruk. For å holde seg oppdatert kommer det en ekstern person inn og kontrollerer standarden. Informant B øver mye på fjorden og trener på blant annet redninger, i tillegg til å delta på kurs. Siden oppstarten av informant C sin virksomhet har aktøren årlig videreutviklet seg på et eller annet plan og bygget videre på kompetansen aktøren allerede innehar. Informant D har en kombinasjon av intern standard og kurs i NPF sin kursstige. Årlig arrangerer de en samling av alle guider og instruktører til padling i større sjø. I likhet med andre gjennomfører informanten også en guidetrening, men med kontinuerlig opplæring blant annet med muligheten for å være lærling på lengre turer. Denne aktøren øver også på redninger minimum tre ganger i sesongen for å opprettholde gode redningskunnskaper.

Av dette ser vi at alle informantene jobber med faglig oppfølging og internkontroll på hvert sitt plan. Til tross for manglende dokumentasjon i forhold til statlige krav, arbeider også informant B med faglig oppfølging og internkontroll. Kunnskapspliktens krav om tilstrekkelig

kompetanse blir fulgt opp av informantene ved en jevnlig oppfølging av egen kompetanse (ibid).

Uønskede hendelser

Statistikken viser tydelig at det skjer ulykker i forbindelse med padling, der det i snitt drukner 5 til 6 mennesker i året bare i Norge (www.folkehjelp.no). I intervjuet fikk informantene spørsmål om de noen gang hadde opplevd nestenulykker og uønskede hendelser. I følge informantene har de aldri opplevd noe som har vært i nærheten av alvorlig, i sammenheng med virksomheten. Informant C utelukker ikke at ulykker kan oppstå, og er klar over at vedkommendes instruktører har opplevd hendelser i forbindelse med andre arbeidsgivere. Disse instruktørens erfaringer er en del av den samlede kunnskapen i virksomheten. Informanten kan fortelle at de har hatt hendelser der folk har vært litt lenge under vann, men i de tilfellene har informanten rådført seg med leger og sykepleiere fra informantens instruktørkorps. Hendelsene som har oppstått har informanten rapportert i virksomhetens avviksmeldedel av HMS-dokumentet.

”På kurs og turer er det stort sett om bord og ilandstigning den farligste delen av turen” (Informant D). Dette sitatet kan underbygge erfaringen til informant A som kunne fortelle at de har opplevd at en deltager har falt i vannet i det deltageren skulle sette seg i kajakken. Deltageren hadde stått på setet, og kom i uballanse, som resulterte i at personen havnet i vannet. *”Vi har noe til å avvege situasjonen i utgangspunktet. [...] Vi har en teknikk for å støtte [...] båten for å holde den stabil”* (Informant A). Da hendelsen inntraff holdt guiden i kajakken, men var distraheret og holdt dermed ikke kajakken tilstrekkelig.

Ulykkesteorien som Williamson og Meyer la fram på slutten av 1970-tallet går ut på at de miljømessige, gruppe og deltagere, samt ledelses faktorer spiller sammen for å danne et større ulykkespotensial (Priest og Gass, 2005). Her ser vi et eksempel på at en hendelse oppsto på grunn av distraksjon hos guiden, i kombinasjon med deltagerens forutsetning om å klare å sette seg i kajakken på egenhånd. De miljømessige forholdene som vanntemperatur, dypt vann og mangel på utstyr kunne gitt utslag i en alvorlig hendelse, der kombinasjonen mellom komponentene kan skape en større fare. Aktørens forarbeid med risikoanalyse og iverksetting av forebyggende tiltak gjorde at faren ved hendelsen var redusert. Det at deltageren hadde flytevest, samt at guiden hadde med tørt skift var med på å redusere faren til et akseptabelt nivå.

Informant D legger fram at vedkommende har opplevd mindre alvorlige og potensielt alvorlige situasjoner når alt skjer i privat regi. Da gjerne i forbindelse med rockhopping⁷, der risikoelementet har en tendens til å være høyere i privat regi. Disse situasjonene kan en se i sammenheng med modellen om ulykkesteori som er gjengitt av Priest og Gass (2005). I de tilfellene det har oppstått hendelser eller situasjoner kan en tenke seg at øvingsområdet, bestående av brytende sjø nær land, er et valg over evne i forhold til de involvertes ferdigheter eller forutsetninger, eventuelt også basert på svikt i kommunikasjon mellom den som organiserte situasjonen. Som et resultat av kombinasjonen av øvingsområde, ferdigheter og organisering kan en oppleve potensielt alvorlige situasjoner, slik som informant D har opplevd.

Som en ser benytter informant C seg av avviksmeldingssystem ved rapportering av hendelser. Dette avviksmeldingssystemet gir grunnlag for vurderingen av HMS-dokumentet, samt grunnlag for vurdering av effekten ved tiltakene som er satt i verk. Rapportering og oppfølging av hendelser er en viktig del av arbeidet for å redusere sjansen for gjentakelser og risikoen ved hendelser (www.infotjenester.no). I tråd med internkontrollen benytter informantene som har utviklet HMS-dokumenter også avviksmeldingssystemet. Som vi tidligere har sett blir sviktende rutiner endret som følge av rapportering og oppfølging av svikten. Når informantene benytter den samlede kunnskapen i virksomheten til å ivareta sikkerheten oppfyller informantene krav i henhold til produktkontrollloven.

4.2 Arbeidsrutiner

I produktkontrollloven og internkontrollforskriften påpekes det at aktørene skal innføre tiltak for å forebygge helseskade (www.lovdatab.no a, b). Denne delen omhandler noen av de forebyggende tiltakene som er satt i verk for å ivareta sikkerheten ved tjenestene. Her kan en se på hvordan aktørene velger å oppfylle kravene i praksis gjennom opplysningsplikt, gruppestørrelse og gruppekontroll, personlig utstyr, sikkerhetsutstyr og ved å stille krav til deltageren.

⁷ Padling i brytende sjø, nær strender, berg og skjær (www.sprakrad.no).

Opplysningsplikt

Opplysningsplikten pålegger arrangøren å gi tilstrekkelig og relevant informasjon slik at deltageren får klart for seg hva tjenesten går ut på, og hvilke risiko som er forbundet ved den (www.lovdata.no a). Gjennom intervjuene, og en titt på nettsidene til aktørene, kommer det tydelig fram at alle informantene oppgir informasjon til deltageren i forkant av tjenesten i form av hva de skal ta med seg, hva tjenesten går ut på og hvem den passer for.

Som en del av informasjonen gjennomfører alle informantene instruksjon av utstyr som benyttes. For eksempel hvordan ta på seg spruttrekk og flytevest, hvordan en skal holde åren, samt hvordan padle og styre kajakken. Hvilken informasjon informantene gir varierer fra de ulike aktørene, turer og kurstype, og tilpasses deltagerens egen kompetanse. Informant C påpeker dette ved at kursene de tilbyr har ulikt innhold og informasjonen er tilpasset kursinnholdet.

Informant D gjennomfører en grundig sikkerhetsgjennomgang på alle turer. I løpet av denne gjennomgangen tilpasses utstyr til deltager, samt en går gjennom sikkerhets- og kajakkinstruksjoner, deriblant tørrtrener deltagerne på hvordan komme seg ut av kajakken om en skulle gå rundt. Informant B gir ut en lapp til deltagerne, der det står instruksjon på hva de skal gjøre og hva de ikke skal gjøre.

Basert på kravet om forebyggende tiltak for å redusere helseskade har informantene valg ut informasjon som blir gitt til deltagerne med tanke på å ivareta sikkerheten. Dette ser en ved informantenes uttalelser, blant annet gjennom tiltak som sikkerhetsgjennomgang før tur. Som en av komponentene i modellen til Williamson og Meyer kan risikoen ved aktiviteten påvirkes av om deltageren følger instruksjonen som blir gitt (Priest og Gass, 2005). Som vi ser av modellen vil risikoen ved aktivitetene øke dersom deltageren ikke følger instruksjonen som er gitt, for eksempel som følge av dårlig kommunikasjon fra guiden.

Informasjonen og instruksjonen informantene gir kan vise at forbrukeren ilegges et ansvar for egen sikkerhet. Dette er i tråd med aktsomhetsplikten, der det forventes at forbruker er varsom ved benyttelse av tjenesten (www.lovdata.no a). Her ser en at informanten har fulgt de lovpålagte pliktene, spesielt med tanke på opplysningsplikten. Tiltross for informant B sin manglende dokumentasjon, innfrir også denne informanten kravet om opplysningsplikt.

Gruppestørrelse

I forbindelse med ansvar og aktsomhet ved en sikker tjeneste har informantene satt seg en standard for antall deltagere per guide eller instruktør. På turene til tre av informantene er antallet begrenset til opptil 8-10 deltagere per guide. ”*Dette er avhengig av nivået guiden er på. Om guiden er fullt opplært så er det maks 8 enkle kajaker eller 4 doble*” (Informant D).

Informant C varierer antallet fra 4-8 deltagere per instruktør avhengig av type kurs.

Deltagerne til to av informantene padler alltid i doble kajaker. Dette fordi deres kajaker er nesten 70 cm bred og veldig stødige. Hos disse informantene er det kun guiden som får padler enkelkajak. Om en gruppe består av et oddetall går guiden i en dobbelkajak med en av kundene, er det et partall tar guiden en enkelkajak, forteller informantene. Dette praktiseres annerledes i kurssammenheng hos informant C og D der alle deltagerne i hovedsak er i enkle kajaker.

En av informantene forteller at deres gruppestørrelse er satt med tanke på sikkerhet og den sosiale opplevelsen for deltagerne. Dette viser at gruppestørrelsene som er satt av informantene har til hensikt å sørge for at guide og instruktør ikke har for mange å ha tilsyn med gjennom tjenesten. Dette samsvarer med Landrø (2007) som sier at en stor gruppe kan gi økt risiko. Som en ser viser informantene aktsomhet i valg av gruppestørrelser ved sine tjenester. Dette er i tråd med aktsomhetsplikten som er en del av produktkontrollloven.

Gruppekontroll

Informant A forteller at gruppekontroll er svært viktig for dem i gjennomføring av turer. I teoridelen kan en se at gruppekontroll omhandler tilsyn av en samling individer. I det informantene arrangerer sin aktivitet pålegges disse et ansvar for å ivareta sikkerheten ved tjenesten, deriblant gruppens sikkerhet (www.lovdato.no a, b). Videre forteller informant A at gruppekontroll er viktig for å holde gruppen samlet i tillegg til at det skapes samhold og hyggelig atmosfære innad i gruppen.

For å opprettholde gruppekontrollen følger to av informantene land med en avstand på ca. 20 til 50 meter på sine turer. I tillegg har guidene et gjennomsnitt på ca. 30 til 50 meter som maksimal, ideell, avstand fra deltagerne. Deltagerne skal aldri være utenfor stemmerekkevidden, forteller informant A. Måten disse informantene opprettholder gruppekontrollen på er i hovedsak styrt av kommunikasjon. I dette legger informantene at de

forteller historier, forklarer hvordan deltagerne kan manøvrere kajakken, eller simpelthen ber deltagerne vente på resten av gruppen. Et annet hjelpemiddel de to informantene benytter er at guiden er den ytterste padleren i forhold til land, og kan dermed lede gruppen tettere sammen.

Informant C er mer bevisste på sin gruppekontroll og benytter en huskeregel for å ivareta denne. *”Vi bruker CLAP, mye, når vi holder kurs”* (Informant C). Dette er i følge informanten en metode for å opprettholde gruppekontroll og en måte å kommunisere med gruppen underveis i aktiviteten. C'en står for *Communication*, der i blant verbal og nonverbal, posisjonering av kajakk, sauegjeting, og signaler, som for eksempel håndsignaler. L står for *Line of Site*, *”Du skal se alle, hele tiden, [...]med noen unntak. Noen ganger må du lede rundt et nes der det er mye vind”* (Informant C). A står for *Avoidance* eller avverge, gjennom valg av blant annet utstyr og øvingsområde. Her kommer risikoanalysen inn i den daglige rutinen, der en vurderer risiko og setter i verk tiltak for å avverge og redusere farer og risiko (www.lovdata.no a, b). P er for *Position*, med tanke på hvor du befinner deg, i hvilken posisjon du tar beslutninger og hvilken posisjon som har best effekt for deg som leder. *”Position of most usefulness, er det de bruker i England”* (Informant C).

Den siste informanten benytter mye av de samme teknikkene som i *CLAP*. Informanten legger vekt på å gi klare og tydelige beskjeder i starten for å etablere lederrollen, for på den måten å unngå svak ledelse og dårlig kommunikasjon. Å ha oversikt over alt som skjer rundt og innad i gruppen, for eksempel annen båttrafikk og forandringer i vær og vind, er viktig for å opprettholde gruppekontrollen, ifølge informanten. En kombinasjon av kompetanse, erfaring og oversikt kan gjøre at en ser situasjoner som kan oppstå, og kan derfor avverge dem før de inntreffer. Dette er i tråd med det NPF har lagt fram om at erfaring og vurderingsevne er viktig for å ivareta sikkerheten ved padling (www.padling.no d).

”Med stadig endrende værforhold, kunder og trafikk på sjøen vil det alltid være guiden eller instruktøren som er på plass som tar avgjørelsen om det er forsvarlig å gå ut, fortsette turen, eller om en skal snu eller vente. Det er guiden eller instruktøren som må tilpasse tur eller kurs etter de til en hver tid gjeldende forhold slik at det blir tryggest mulig for de involverte partene” (Informant D).

Dette innebærer at guiden eller instruktøren må ha kunnskap og kompetanse til å ta beslutninger i forhold til de gjeldende forhold. Dette krever at kunnskapsplikten opprettholdes

slik at guidens og instruktørs kunnskap og kompetanse er tilstrekkelig for å gjennomføre aktiviteten på en forsvarlig måte (www.dsb.no a, www.klatring.no b, c, www.lovdata.no a). Som vi har sett tidligere jobber informantene med opprettholdelse av kunnskap og kompetanse, som danner et grunnlag for å ta de avgjørelsene informant D nevner i sitt sitat. Ut i fra det en kan se her har alle informantene ulike tiltak for å opprettholde gruppekontrollen.

Personlig utstyr

To av informantene nevner at kaldt vann kan være et problem eller en fare ved deres turer. NPF framhever at nedkjøling antagelig er det farligste risikomoment ved havpadling, og begrunner at bekledning er viktig for å redusere faren (www.padling.no c, k). Til dette kunne tre av informantene fortelle at deltagerne padler i sine egne klær til tross for det kalde vann som omringer dem, ned mot 1,5°C på det kaldeste. Litt avhengig av aktøren får deltagerne tilgang til neopren sko, neopren votter eller padlejakker, men alle får tilgang på flytevest, spruttrekk, åre og kajakk.

I forbindelse med kurs, der det er planlagt bading og redningsøvelser har informant C og D våtdrakt med jakke eller tørrdrakt til alle deltagerne, i tillegg til annet utstyr som skulle være nødvendig under kurset⁸. De som ikke har utstyr, eller kommer langveisfra, låner utstyr av informantene.

Informantene følger her forslag til forebyggende tiltak i form av bruk av utstyr som har blitt lagt fram av NPF. Som vi ser tar informant C og D høyde for faren for nedkjøling i ved sine kurs og kler seg etter forholdene.

Kravet om CE-merking gir ikke uttrykk for kvaliteten på produktet, men at produksjonen av produktet har oppfylt et minstekrav til HMS (www.standard.no). For å få en kvalitetssjekk på selve produktet, har informant C valgt å sette sin egen standard for valg av utstyr. *”Vi tar inn vester som først blir US Coast Guard-godkjent, og så er de CE-godkjent. Det er for å sikre at de har bedre kvalitet enn det CE-normen krever”* (Informant C). For informanten begynner tanken om å forebygge uhell allerede ved utvelgelsen av utstyr. Ut i fra bilder på nettsidene til

⁸ Se vedlegg 2

informant B og D kan en se at disse bruker tilsvarende flytevester som informant C. Dette betyr at informantene legger stor vekt på bruk av godkjent utstyr.

Sikkerhetsutstyr

Av annet utstyr har alle informantene med seg pumpe og årepose, samt taueline på turer og kurs. Informant B nevner ikke noe utstyr utover dette, men de resterende informantene har med en vanntett bag med ekstra klær, samt ekstra energi, drikke og en bivi bag⁹. To av informantene har alt dette i kajakken, som gjør utstyret tilgjengelig til en hver tid. Den siste informanten har bare bekledningen i kajakken, mens resten av utstyret ligger tilgjengelig ved en base på land. Om noe av utstyret fra basen blir benyttet, skal det rapporteres og erstattes. I tilfeller hvor aktørene er utenfor telefondekning har tre av informantene valgt å ta med satellittelefon eller VHF radio. Informant C og D har også alltid med seg førstehjelpsutstyr, nødbluss og røykgranat. I tillegg til dette nevner informant C andre ting vedkommende har med seg i kajakken.

”Jeg har [...]lys, fløyte, kniv, letherman, reperasjonsutstyr, TC-tape, DENSO-tape. Et strikk rundt dagsturluken, så jeg kan øke omkretsen av, og bossekk, så jeg kan lage en luke på alle lukeformater. [...] Hadde vi gått igjennom kajakken, så hadde jeg kanskje funnet flere ting” (Informant C).

Av dette kan en se at informantene har gjennomført en risikoanalyse av situasjoner som kan oppstå underveis. Som forebyggende tiltak av konsekvenser ved hendelsene har informantene tatt med utstyr de mener er hensiktsmessig (www.lovdatab.no a, b). I følge Broze (1997) er det en forutsetning at informantene vet hvordan de bruker utstyret for at utstyret skal være med å redusere risikoen. Som en del av den faglige oppfølgingen tester informantene sitt utstyr, og kan dermed hevde at utstyret kan redusere farer og risiko. Utstyret informantene har med seg er i tråd med, og utvidet, i forhold til forslag lagt fram fra NPF (Pindard TKH).

Krav til deltageren

Aktørene ønsker padling for alle, uansett alder eller fysiske form, men en kan likevel se at enkelte stiller krav til deltageren. To av informantene har aldersgrense på sine korte turer, satt til henholdsvis 6 og 7 år. Tiltross for aldersgrensen overholdes den ikke alltid, ifølge

⁹ Vindsekk av vannavstøtende materiale som kan benyttes som ly fra vær og vind (www.en.wikipedia.org/).

informant B. Dette fordi foreldrene kjenner barna bedre enn guiden, og er villige til å padle litt hardere for at barnet skal få være med. Barn kan være vel så spennende å ha med på tur enn en rekke voksne forteller informant A, og har derfor ingen aldersgrense. Kursene til informant C holdes for alle aldersgrupper, men det holdes ikke kurs for barn og voksne sammen. Videre forteller informanten at de har hatt et familiekurs, men det var veldig krevende. Der de blander aldersgruppene er ved padlekurs for funksjonshemmede, fordi det er andre ting som samler dem.

For å delta på kurs hos informant C må deltageren kunne svømme. Dette er med tanke på deltagerens egen sikkerhet, gruppens sikkerhet og opplevelsen for instruktøren som eventuelt får en deltager som ikke kan svømme. Som et forebyggende tiltak ville informanten tatt deltagerne med på svømmeopplæring, med flytevester, før selve padledelen ved kurset. Da reduseres risikoen til et akseptabelt nivå.

De tre andre informantene stiller ikke krav til at deltagerne skal kunne svømme ved deltagelse på deres turer. Argumentene for at dette er forsvarlig er at de doble kajakkene er stødige og stabile, samt at de benytter flytevester. I tillegg er guiden til stede og kan hjelpe til om noen skulle havne i vannet. I følge informantene er det dermed ikke et problem å ha med personer som ikke er svømmedyktige på tur.

Av andre krav nevner to av informantene at deltagerne må være edru og ikke påvirket av rusmidler. I tillegg krever disse at deltageren opplyser om sin helsetilstand om det kan ha betydning for egen eller andres sikkerhet. Dette kravet stilles av aktørene for at guide og instruktør skal kunne ta hensyn til og tilrettelegge tjenesten for deltagerne og fortsatt ivareta sikkerheten.

Her ser en at aktørene gjennom en vurdering av sine tjenester har kommet fram til hver sin standard for krav til deltageren. Standarden fungerer som forebyggende tiltak og rutine i de tilfellene en skal ta avgjørelse for om en deltager kan delta i tjenesten eller ikke. For eksempel der en beruset person ønsker å delta på kurs med en av informantene kan aktøren nekte personen å delta på grunn av virksomhetens HMS-rutiner (www.lovdata.no a, b).

4.3 Sertifisering

Som en så i teoridelen er ikke sertifisering av guider og instruktører et statlig krav. NPF har utviklet våttkortstigen som de ønsker skal benyttes gjennom alle tilrettelagte tilbud (www.padling.no a). I følge produktkontrollloven er det arrangørens ansvar å vurdere hva som er tilstrekkelig kompetanse, som resulterer i ulike standarder hos informantene (www.dsb.no a, www.klating.no b, c). Her vil jeg se på hva informantene har satt som standard, og hvilke tanker de har rundt sertifisering og manglende sertifiseringskrav stilt fra staten.

Standard

Informantene har bygget opp sitt kompetansenivå innen kajakkpadling blant annet gjennom kurssystemene til NPF og BCU. Informantene befinner seg på ulike kurstrinn innen de to systemene. Kompetansen til informantene er hentet i og utenfor Norges landegrense, blant annet fra England og USA gjennom BCU- og ACA, og det norske NPF-systemet.

Informanten oppsøker også andre aktører og utdanningssystemer gjennom reiser. En av informantenes tanker er at om en skal bli flink må man ha lyst til å finne inspirasjon fra andre steder. Og fortsetter med å si at de ikke bare bor i Norge når de padler. Dette viser at informantene er opptatt av internasjonalt samarbeid i forhold til utvikling av sikker padling.

Noe av standarden til informantene ble lagt fram under temaet faglig oppfølging. Der kunne vi se at standarden til informant A omhandler spesifikk kvalifisering innad i bedriften. For denne informanten er det mer relevant å trene på spesifikke elementene som jobben innebærer, framfor å ta et kurs der kun en liten del er spesifikt rettet mot den jobben en skal gjennomføre. Hvis du skal guide trenger du en form for kompetanse, i følge informant B. Standarden for denne informanten er hentet fra NPF sin utdanningsstige og er satt til at guiden må være aktivitetsleder hav. Som en del av informant C sin standard engasjerer aktøren nesten utelukkende instruktører som aktøren selv har utdannet, blant annet gjennom NPF sin kursstige. Argumentet for dette er at informanten må vite hvem som holder kurs for dem for å kunne ivareta sikkerheten. Den siste informanten baserer sin standard, i likhet med andre informanter, på NPF sin kursstige, men dette er et minimumskrav.

På grunnlag av at det ikke er standardiserte, statlige retningslinjer for hva som er nødvendig kunnskap for å vurdere faren for helseskade er det opp til den enkelte aktør å vurdere dette (www.lovdata.no a). Som et resultat av dette ser en at standarden varierer fra aktør til aktør.

Tanker rundt sertifisering

Ved spørsmål om informantenes tanker rundt dagens krav til sertifisering kom det fram ulike meninger og holdninger til situasjonen Norge er i. Det er en situasjon som en rekke andre land har vært i tidligere, ”*Her i Norge er det egentlig fritt fram.*”, forteller informant B. Lovverket er åpent, med tanke på at det i hovedsak er produktkontrollovens fire plikter og krav om internkontroll som skal ivareta sikkerheten hos forbrukertjenestene (www.lovdata.no a, b). Aktører er selv overlatt til å ta beslutninger i forhold til hvordan de vil styre sikkerheten og krav til kvalifikasjoner. Andre land har gått fra dette til det motsatte, hvor en trenger kvalifikasjoner på alt. En av informantene har opplevd dette, og synes et sted i mellom er et fint kompromiss.

Sertifisering av den tekniske kunnskapen og evnene til guider og instruktører er helt vesentlig for å tilfredsstille aktørens egne krav, men også kundene og myndighetene sine krav til sikkerhet, forteller en informant. Dette er i tråd med det vi så innledningsvis i kapitelet om sikkerhet. Der var informantene samkjørt med DSB om at de som tar betalt for å guide forventes å ha kunnskaper for trygt å kunne gjennomføre den tilbudte tjenesten (DSB, 2007).

En av informantene foreslår at det innen potensielt risikofylte aktiviteter burde være et organ som var tildelt myndighet til å sertifisere guider og instruktører etter en faglig gjeldende standard. I dag er det NPF som har tatt denne rollen. Videre uttrykker informanten at det er en uheldig situasjon at et klubbforbund setter standarden for de profesjonelle aktørene, særlig med tanke på at de profesjonelle aktørene ikke har formell innflytelse i avgjørelser innen NPF. Derfor setter denne informanten NPF-systemet som en minimumsstander for dem som profesjonell aktør. Flere av informantene ser ut til å være enig i dette. Det kan en se ved at en annen informant ønsker at en organisasjon uten fortjeneste skal styre kvalifiseringen av guider og instruktører, men at organisasjon blir rettleidet av bedriftene som benytter den. I et slikt tilfelle ville aktørene hatt en formell innflytelse på styring av sertifiseringen av instruktører og guider.

Slik padleutdanningen er i Norge er det, i følge en tredje informant, ikke spesielt vanskelig å utdanne seg til instruktør etter bare ett års padling. For denne informanten er ikke utdanning innen NPF sitt våttkort system nødvendigvis nok for å bli engasjert hos dem. Dette baseres på at kursene innad i NPF varierer for mye i standard, avhengig av hvor en er i landet til at

informanten vet hvilket nivå kurstakeren egentlig er på. Informanten sammenlikner NPF- og BCU-systemet og mener at det sistnevnte har en annen struktur med høyere standard og krav til deltageren enn det norske systemet. For vedkommende er det ønskelig at standarden og kravene på kursene til NPF blir høyere slik at det blir tryggere for dem å engasjere instruktører som de selv ikke har utdannet.

Den siste informanten tror at sertifisering av bedrifter vil gi bedre guider. Informanten ser det som positivt om alle bedrifter pålegges krav om sertifisering før oppstart av virksomhet. Som nevnt har informant B mangler på dokumentasjon i henhold til de statlige kravene. Informant B kunne fortelle at ved oppstart av virksomheten var det ingen kontroll om nødvendig dokumentasjonen var i orden, verken forsikringsselskap eller andre instanser. Vedkommende mener derfor at det bør være strengere tilsyn av bedrifter fra DSB, som er ansvarlig for tilsyn av produktkontrollen (www.dsb.no c, d, www.lovdatab.no a).

En av informantene velger å oppsummere tankene rundt sertifisering ved å oppgi hva informanten ville ha innført om vedkommende kunne bestemme. Vedkommende ville innført krav om VHF og VHF sertifikat og innført krav om dokumenterbart navigasjonsbevis. I dag finner en dette bare gjennom båtførerprøven¹⁰, som informanten synes kan være et godt alternativ. Og avslutningsvis ønsker informanten et krav om oppdatert førstehjelpskurs. Som et resultat av disse kravene tror informanten dette ville gjort det tryggere fordi standarden ville vært lik hos alle.

¹⁰ Fra 1.5.2010 ble det i Norge innført obligatorisk krav til båtførerbevis for personer som fører båt over 8 meter, eller som har motor med mer enn 25 hk. Kravet gjelder for alle personer som er født etter 1.1.1980 (www.dsb.no b).

5.0 Oppsummering

I denne oppgaven ville jeg se nærmere på hvordan sikkerhetsarbeidet i kajakkbedrifter blir praktisert og om det arbeides bevisst i henhold til de statlige krav bedriftene er underlagt. Utvalget mitt er ikke stort nok til å representere alle aktører innen kajakkpadling i Norge, men gir et innblikk i hvordan enkelte aktører praktiserer sikkerhetsarbeidet.

Produktkontrollovens plikter og krav om internkontroll er i hovedsak det lovverket som forbrukertjenestene skal følge for å ivareta sikkerheten ved sin tjeneste. Beslutningene om hvordan sikkerheten skal styres og beslutninger om krav til kvalifikasjoner er overlatt til aktørene å bestemme (www.lovdatab.no a, b). Det en kan se ut i fra det informantene legger frem er at de ønsker at sine tjenester gjennomføres på en trygg og konsekvensfri måte. For å tilegne seg kunnskap om HMS har flertallet av utvalget vært på kurs i forbindelse med dette. Det er de samme informantene som har vært på kurs som har utviklet den dokumentasjon som kreves fra myndigheten. Den resterende delen av utvalget innrømmer å ha for lite kunnskap rundt HMS og har mangler i forhold til kravene om dokumentasjon.

HMS-dokumentene som er utviklet av informantene omhandler blant annet en driftsplan og en beredskapsplan. Dette dokumentet et dynamisk der endringer i rutiner er et bevis på dette. Endringene baseres på at informantene har sett eller opplevd situasjoner de kan relater til sin tjeneste, ved innspill fra andre i virksomheten eller ved at en oppdager svikt ved egne rutiner. Som en del av det å ivareta sikkerheten og opprettholde kompetansen innad i bedriftene har alle informantene en form for faglig oppfølging. Dette gjelder også for informanten som ikke oppfyller krav om dokumentasjon. På bakgrunn av at det ikke er satt en statlig standard for hva den faglige oppfølgingen skal innebære er det en subjektiv oppfatning som styrer dette hos den enkelte informant.

Arbeidsrutinene i virksomhetene fungerer som HMS i praksis. Det er gjennom rutinene en ser tiltakene som den enkelte bedrift har utarbeidet for å ivareta sikkerheten ved tjenesten. Også i arbeidsrutinene kan en se at det er en subjektiv oppfatning som styrer hva som er informantens standard. Valget av informasjon til deltageren, utstyr, gruppestørrelse og krav stilt til deltagerne er alle eksempler på dette. I tillegg har hver instruktør og guide en egen stil for hvordan de ivaretar gruppekontrollen. Som vi kunne se er bevisstheten rundt hvordan informantene opprettholder gruppekontrollen varierende. Noen bruker mest kommunikasjon

for å oppnå gruppekontroll, mens andre tenker mer helhetlig, gjennom for eksempel *CLAP*. Det en ser gjennom valg av arbeidsrutiner er at informantene har utviklet seg et sett av tiltak for å ivareta sikkerheten, og gjennom arbeidsrutinene oppfyller informantene krav innen produktkontrollloven og internkontrollforskriften.

Selv om det ikke foreligger et lovfestet krav om sertifisering velger de fleste informantene å forholde seg til de utdanningsstigene fra NPF, BCU og ACA. På grunn av manglende krav kan informantene velge å la være å ta kurs, så lenge de tilegner seg kunnskap som er tilstrekkelig for å ivareta sikkerheten ved tjenesten. Dette ser vi gjennom informant A som har opparbeidet en egen standard som blir kontrollert av en ekstern person.

Gjennom mitt arbeid med oppgaven kan jeg se at tre av fire informanter følger statens krav om dokumentert risikoanalyse, og jobber bevisst med iverksetting av forebyggende tiltak ved sin tjeneste. Det en ser er at informanten med manglende kunnskap om HMS ikke har oppsøkt kunnskap i form av kurs innen temaet, som resulterer i et mer ubevisst arbeid med HMS. Det er et generelt regelverk og en manglende enhetlig standard for gjennomføring for sikker drifting av slike tjenester. Enkelte av informantene oppfyller krav innen produktkontrollloven og internkontrollforskriften, men aktørenes egen standard gjør at det er variasjon i gjennomføring av sikkerhetsarbeidet.

Veien videre

Ut i fra tankene til informantene rundt dagens krav til sertifisering viser til at informantene ønsker en endring. Et forbud mot drifting av kajakkaktiviteter vil trolig være lite ønsket blant aktørene, så vel som hos forbrukere.

I tråd med et forslag fra en av informantene kan et alternativ være å opprette en overordnet faglig standard til sertifisering. På den måten får alle aktører et likt utgangspunkt til sertifiseringsgrunnlag. Slik det er i dag har ikke profesjonelle aktører noe formell innflytelse i avgjørelsene innen NPF. Ved å åpne for innspill fra de profesjonelle aktørene kan dette føre til en høyere standard på NPF sitt utdanningssystem. Innspill fra informant C ville vært innføring av krav om VHF og VHF sertifikat, dokumenterbart navigasjonsbevis og krav om oppdatert førstehjelpskurs.

I forhold til HMS kan endringer av regelverket føre til likere standard ved forbrukertjenestene. En innføring av et krav om minimumsutdanning blant virksomheter kan sikre at aktørene har kunnskaper rundt HMS-arbeid, gjerne spesifikt rettet mot aktiviteten en bedriver. Som vi så hadde informanten med mangler innen dokumentasjon også mangler innen kunnskap rundt HMS. Ved innføring av minimumsutdanning kan en sikre at dette ikke skjer.

Videre kan det innføres krav om at en ikke kan starte opp virksomheten før HMS-dokumentasjonen er godkjent av DSB. Som vi så av informant B var det ingen som kontrollerte at kravet om dokumentasjon var innfridd. Eventuelt kan DSB øke tilsynet av virksomheter der mangler ved virksomheten må rettes opp før videre drifting.

Det vil være spennende å følge med på utviklingen av lovverket og retningslinjene som skal styre forbrukertjenester i fremtiden.

Referanser

- Aadland, E. (2004) « *Og eg ser på deg...* ». 2. utg. 2.opplag. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Befring, E. (2007) *Forskningsmetode med etikk og estetikk*. 1. utg. Oslo: Det Norske Samlaget
- Bischoff, A. og Odden, A. (2002) *Nye trender i norsk friluftsliv – utvanning eller forsterkning av gamle mønstre og idealer*. Publisert i Rapport fra konferansen Forskning i friluft, Øyer 19.-20. november 2002. Oslo: FRIFO, 2003
- Brown, G. (2006) *Sea Kayak. A Manual for Intermediate & Advanced Sea Kayakers*. 1. utg. Carnarfon, Gwynedd, UK: Pesda Press
- Broze, M. (1997) "Kayaking Safety". I: Cunningham, C. (red.) (1997) *Deep Trouble. True Stories and Their Lessons from Sea Kayaker Magazine*. 1. utg. Camdan, Maine: Ragged Mountain Press, s. 1
- Cunningham, C. (red.) (1997) *Deep Trouble. True Stories and Their Lessons from Sea Kayaker Magazine*. 1. utg. Camdan, Maine: Ragged Mountain Press
- Dalland, O. (2007) *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Norske Forlag AS
- Holme, I. M. og Solvang B.K. (1996) *Metodevalg og metodebruk*. 4. opplag (2004). Otta: Tano Aschehoug
- Hutchinson, D.C. (2004) *The Complete Book of Sea Kayaking*. 5. utg. Guilford: The Globe Pequot Press, Inc.
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2009) *Det kvalitative forskningsintervju*. 2. utg. 2.opplag. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Køhn, Ø. og Rishovd, H. (2006) *kajakk. Hav-, tur- og mosjonspadling*. 1. utg. Oslo: Boksenteret
- Labråthen, I. (2007) *Dom. Saksnr: 07-097602MED-DALA*. Dalane Tingrett
- Landrø, M. (2007) *Skredfare. Snøskred | risiko | redning*. 2. utg. Oslo: Fri Flyt

Pindard, T. *HMS Teknisk Komité Hav (TKH)*. Arbeidsdokument. Norges Padleforbund

Priest, S. og Gass, M.A. (2005) *Effective Leadership in Adventure Progaming*.

2. utg. USA: Human Kinetics

Soldal, G.A. og Fasting, J. (2009) *Fjellsport*. 1. utg. Oslo: Tun Forlag

Internettadresser

https://aca.site-ym.com/members/group_select.asp?type=7681 (24.11.2011)

http://www.americancanoe.org/?page=Courses_Kayaking (18.11.2011)

[http://w2.brreg.no/enhet/sok/treffliste.jsp;jsessionid=ypsFThKTQ8nvHC7G2fjnfG1Z7w1T9hLjVHHvWyNVJB89HpGfJd1F!-](http://w2.brreg.no/enhet/sok/treffliste.jsp;jsessionid=ypsFThKTQ8nvHC7G2fjnfG1Z7w1T9hLjVHHvWyNVJB89HpGfJd1F!-703781822?navn=kajakk&orgform=0&fylke=0&kommune=0&barebedr=false)

[703781822?navn=kajakk&orgform=0&fylke=0&kommune=0&barebedr=false](http://w2.brreg.no/enhet/sok/treffliste.jsp;jsessionid=ypsFThKTQ8nvHC7G2fjnfG1Z7w1T9hLjVHHvWyNVJB89HpGfJd1F!-703781822?navn=kajakk&orgform=0&fylke=0&kommune=0&barebedr=false) (09.12.2011)

<http://www.brattkort.no/forside/hvorfor-brattkort/> (10.12.2011)

<http://www.canoe-england.org.uk/coaching/bcu-qualification-courses/> (18.11.2011)

<http://www.canoeicf.com/icf/AboutICF/Structure-of-the-ICF/National-Federations.html>
(28.11.2011)

<http://dsb.no/Global/Publikasjoner/2007/Tema/temaveiledningrisikoanalyse.pdf> (27.09.2011)

a

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (2007) *Temaveiledning i risikoanalyse for risikofylte forbrukertjenester*. Tønsberg: DSB

<http://dsb.no/Global/Publikasjoner/2009/Tema/temaforbrukertjenester.pdf> (27.09.2011) b

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (2009) *Har du trygg drift? Veiledning for tilbydere av forbrukertjenester til sjøs*. Tønsberg: DSB

<http://www.dsb.no/no/Ansvarsomrader/Produkter-og-tjenester/Forbrukertjenester/>
(27.09.2011) c

<http://dsb.no/no/Ansvarsomrader/Produkter-og-tjenester/Forbrukertjenester/Rafting/>
(27.09.2011) d

http://www.en.wikipedia.org/wiki/Bivouac_sack (05.12.2011)

<http://www.folkehjelp.no/drukning/> (16.11.2011)

<http://www.infotjenester.no/Show.aspx?CID=17613&gclid=COb70di596wCFWZXmAodLDPOTQ> (10.12.2011)

<http://www.kbt.no/faguttrykk.asp?Filter=godkjent12&Id=3961> (06.12.2011)

<http://klatring.no/Sikkerhet/HMSforklubber/tabid/5187/Default.aspx> (17.11.2011) a

<http://klatring.no/LinkClick.aspx?fileticket=af94MI8k0bs%3d&tabid=5958> (13.11.2011) b

Jensen, P. (2009) *Notat* til Norges Klatreforbund fra Steenstrup Stordrange DA

<http://klatring.no/Sikkerhet/Lovrettogfagstoff/Arrang%C3%B8ransvaret/tabid/5958/Default.aspx> (13.11.2011) c

<http://www.lovdata.no/all/hl-19760611-079.html> (26.09.2011) a

Produktkontrolloven

<http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-19961206-1127.html> (26.09.2011) b

Internkontrollforskriften

<http://www.nansenamundsen.no/no/nansen/> (13.11.2011)

<http://www.padling.no/files/%7B38821A90-2B25-44C8-9AB3-1B082A65EDE3%7D.pdf>

(10.12.2011) a

<http://www.padling.no/files/%7BF0614F1D-C2C9-42F4-A697-7AD4D93C4F36%7D.pdf>

(13.11.2011) b

<http://www.padling.no/t2.asp?p=20993> (28.11.2011) c

<http://www.padling.no/t2.asp?p=28194> (28.11.2011) d

<http://www.padling.no/t2.asp?p=28344> (18.11.2011) e

<http://www.padling.no/t2.asp?p=29074> (18.11.2011) f

<http://www.padling.no/t2.asp?p=3956> (18.11.2011) g

<http://www.padling.no/t2.asp?p=3969> (13.11.2011) h

<http://www.padling.no/t2.asp?p=56252> (06.12.2011) i

<http://www.padling.no/t2.asp?p=56254> (18.11.2011) j

<http://www.padling.no/t2.asp?p=61564> (15.12.2011) k

<http://www.padling.no/t2.asp?p=61568> (25.11.2011) l

<http://www.padling.no/t2.asp?p=69436> (18.11.2011) m

<http://snl.no/gruppe> (13.12.2011) a

<http://snl.no/kommersiell> (24.11.2011) b

<http://snl.no/kontroll> (13.12.2011) c

<http://snl.no/profesjonell> (24.11.2011) d

<http://www.sprakrad.no/Sprakhjelp/Raad/Norsk-for-engelsk/Avloeserord/Aktuelt-eksempel-rockhopping/> (11.12.2011)

<http://www.standard.no/no/Standardisering/CE-merket/> (06.12.2011)

Vedlegg 1

Intervjuguide

Introduksjon

- Informasjon rundt oppgaven og tema (intensjon, hensikt ved intervju/undersøkelsen)
- Metode – kvalitativt intervju – ”den gode samtalen”
- Objektets rettigheter
 - Rett til å trekke seg fra intervju og oppgave, når som helst, om ønskelig
 - Opp til objektet og velge å svare på spørsmål
 - Anonymitet
 - Rett til å lese gjennom det ferdige intervjuet før publikasjon
- Båndopptager, for ikke at informasjon skal gå tapt og informasjon skal bli gjengitt så presist som mulig.
 - Intervjuet slettes etter databehandling
 - Tilgang til intervjuet – veileder og meg selv

Personlig bakgrunn

- Alder
- Bosted/Nasjonalitet
- Yrke
 - Kan du utdype hva du gjør i jobben din?
- Utdanning
 - Kurs i forbindelse med yrke
- Erfaring med kajakkpadling
 - Antall år
 - Farvann/land
 - Andre friluftaktiviteter
 - privat
 - yrke

Arbeidsrutiner

- Hvordan er arbeidsrutinene?
 - Hvordan organiserer du/dere en ordinær tur/ kurs?
 - Hvor lang er turen?
 - Hvor går turen?
 - Er dere på vannet og på land?
- Hvordan kommuniserer du med gjestene underveis på turen (i forhold til info/"kontroll"), og har du kommunikasjon med de på land?
- Hva gjør du for å opprettholde gruppekontroll?
 - Kan du nevne noen spesielle tiltak?
- Hvilket utstyr benytter du/dere?
 - Hvordan er opplæringen i forhold til utstyret du/dere bruker?
 - For ansatte?
 - For gjester?
- Hvordan er krav til kompetanse innad i bedriften?
 - Har det endret seg den tiden du har vært i dette firmaet?
 - På hvilken måte?

Sikkerhet

- Hva legger du i begrepet *trygg ferdsel*?
- Har du kjennskap til HMS?
 - Hvordan praktiserer du/dere dette?
 - Hvilke tiltak gjør du/dere for å ivareta sikkerheten?
 - For deg selv?
 - Kollegaer?
 - Gjester?
 - Miljøet?
- Hvordan stiller du/dere deg/dere i forhold til førstehjelp?
 - Hvilket nivå?
 - Er det et minimumskrav?

- Hvor mange gjester er med per guide?
 - o Singel eller dobbel kajaker?
- Er det forskjell på dagsturopplegg og overnattingsturer?
 - På hvilken måte? Utdype.
- Har dere aldersgrense for hvem som får delta på tur?
 - Hva er den?
- Hvordan forholder du/dere deg til personer som ikke er svømmedyktig?
 - Får de være med på tur?
- Hvordan forholder du deg til andre/ båter i området?
- Har du noen gang opplevd uhell, nestenulykker eller ulykker på tur?
 - Kan du utdype dette nærmere?

Sertifisering

- Hvilke tanker har du rundt sertifisering av guider?
 - o Positive eller negative sider?
- Kjenner du til lovgivningen fra staten?
 - Produktkontrolloven
 - Internkontrollforskriften
- Hvilke krav stilles til deg som guide?
 - o Fra deg selv?
 - o Fra arbeidsgiver?
 - o Fra gjestene?
- Hvilke krav stiller du til dine gjester/deltagere?
- Har du noen tanker rundt om du ønsker et strengere krav eller ikke?? Begrunn.
 - Hvordan tror du dette vil påvirke nivået på guider?

Vedlegg 2¹¹

Deltakerens utstyr på Aktivitetslederkurs

Deltakerens utstyr:

- Kajakk og åre.
 - Kajakken må være utstyrt for å kunne gjennomføre redningsøvelser tilfredsstillende.
 - Åra må være tilfredsstillende for en dagstur.
- Taeline.
 - Deltakeren må ha 10-12m taeline som kan benyttes i redningsoperasjoner.
- Ekstra åre
- Personlig bekledning.
 - Må være passende for dagens forhold.
- Flytevest, hjelm, og spruttrekk.
 - Flytevest med minst 50 N oppdrift må benyttes.
 - Hjelmen må gi tilstrekkelig beskyttelse og sitte godt.
 - Trekket må passe og ha stropp som er lett å få tak i under vann og som fungerer.
- Enkelt førstehjelpsutstyr og reparasjonsutstyr.
 - Førstehjelpsutstyret bør passe kunnskapen.

¹¹ Hentet fra www.palding.no

- Reparasjonsutstyret bør passe typen kajakken som benyttes.
- Ekstra varmt tøy.
 - Passende mengde varmt tøy må medbringes for dagen.
- Medbrakt lunsj.
 - Mat – for ekstra kalorier og proteiner.
 - Termos – varm drikke må med.
- Nødutstyr for personlig bruk.
 - En ekstra sjokolade.
 - Lommelykt
 - Lighter
- Vanntette sekker.